

Projekt pt. Zobaczyć świat oczami geografa

Opracowanie programów kształcenia i organizacja zajęć terenowych i kameralnych dla uczniów realizujących podstawę programową w szkole podstawowej

Program edukacji geograficznej dla uczniów szkół podstawowych. Warsztaty terenowe w Murzynowie

pt. Krajobrazy kulturowe nadwiślańskiej wsi; zróżnicowanie elementów krajobrazu i zmiany w krajobrazie

autorki: dr hab. Joanna Angiel, dr Alina Awramiuk-Godun
konsultacje metodyczne: mgr Dorota Jasińska (MSCDN w Warszawie)

ZAŁOŻENIE WSTĘPNE

W ramach projektu pt. „Zobaczyć świat oczami geografa (...)” zostaną zrealizowane trzy programy:

- I. **Zwykłe i niezwykłe miejsce na Ziemi: zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe**
- II. **Krajobrazy kulturowe nadwiślańskiej wsi; zróżnicowanie elementów krajobrazu i zmiany w krajobrazie**
- III. **W poszukiwaniu rozwoju zrównoważonego – geograficzne studium przypadku mazowieckiej wsi nadwiślańskiej**

Ich istotą jest to, że stanowią one odrębne, niezależne moduły, ale zarazem – przemyślaną, celową i integralną całość. Programy będą realizowane zarówno w terenie, jak i w warunkach kameralnych – w stacji terenowej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, czyli w Mazowieckim Ośrodku Geograficznym (MOG) w Murzynowie k. Płocka.

Zakładane przez nas w trzech programach cele kształcenia, rozumiane jako wymagania ogólne (zgodne z zapisami MEN przedstawionymi w *Podstawie programowej kształcenia ogólnego, Geografia, szkoła podstawowa, 2017 r.*) – są w pewnym zakresie powtarzalne. Cele te dotyczą zarówno wiedzy geograficznej, umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce, jak też kształtowania postaw. Z punktu widzenia treści nauczania, rozumianych jako wymagania szczegółowe, różnią się one jednak w trzech programach ukierunkowanych jednak tematycznie na odmienne zagadnienia.

W każdym programie zostały uwzględnione wskazówki metodyczne, tj. główne strategie, metody i formy nauczania, które będą zastosowane podczas realizacji zaplanowanych zagadnień (treści), natomiast materiały pomocnicze (np. teksty źródłowe) zostaną zamieszczone w Przewodniku do zajęć terenowych i kameralnych.

Ewaluacja polegać będzie na:

- a) przeprowadzeniu dwóch testów: tzw. „pre-testu” przed rozpoczęciem zajęć dotyczącego ogólnej, wstępnej uczniowskiej wiedzy geograficznej odnoszącej się do tematyki zajęć, a po ich zakończeniu przeprowadzenie tzw. „post-testu”,
- b) opracowaniu analizy wyników (zestawień, porównań) oraz
- c) dokonaniu stosownych konkluzji i refleksji.

***

WYMAGANIA OGÓLNE REALIZOWANE W RAMACH CAŁEGO PROJEKTU

Ogólne cele kształcenia¹

1) Wiedza geograficzna

- Poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody (pkt I.4)
- Rozumienie zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata (*w tym świata bliskiego uczniowi – przyp. auterek*) (pkt I.5)
- Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej (regionalnej i globalnej) (pkt I.6)
- Określanie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka (pkt I.7)
- Integrowanie wiedzy: przyrodniczej, społeczno-ekonomicznej i humanistycznej (pkt I.8)

2) Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce

- Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie (pkt II.1)
- Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, (...), tekstów źródłowych, technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych (pkt II.2)
- Interpretowanie map różnej treści (pkt II.3)
- Określanie związków i zależności pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego (...) (pkt II. 4)
- Stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego (pkt II.6)
- Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej (pkt II.8)

3) Kształtowanie postaw

- Rozpoznawanie swoich predyspozycji i talentów oraz rozwijanie pasji i zainteresowań geograficznych (pkt III.1)
- Łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym (...) (pkt III.2)
- Przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania (pkt III.3)
- Kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku narodu (różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych (pkt III. 5)

¹ Cele są zgodne z wymaganiami ogólnymi zawartymi w Podstawie programowej kształcenia ogólnego (PP) MEN, Szkoła podstawowa, Geografia, 2017 r.

WYMAGANIA SZCZEGÓLWE DOTYCZĄCE REALIZACJI PROGRAMU KSZTAŁCENIA

pt. **Krajobrazy kulturowe nadwiślańskiej wsi; różnicowanie elementów krajobrazu i zmiany w krajobrazie**

Wybrane **cele szczegółowe**². **Uczeń:**

- przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów (pkt II.4),
- przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałych w wyniku działalności człowieka (pkt II. 7),
- dokonuje oceny krajobrazu pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania podczas zajęć realizowanych w terenie (pkt II. 8),
- wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu (pkt XII.7).

Inne **cele szczegółowe** ważne z punktu widzenia danej problematyki. **Uczeń:**

- określa kierunki i skutki zmian zachodzących w krajobrazie,
- ocenia i dokonuje refleksji dotyczących tempa zmian zachodzących w krajobrazie

Słowa kluczowe: krajobraz; krajobraz przyrodniczy, krajobraz nizinny; krajobraz kulturowy: krajobraz rolniczy, krajobraz wiejski; elementy krajobrazu ich różnicowanie; cechy, wyróżniki krajobrazu; zmiany w krajobrazie kulturowym; wartości krajobrazu kulturowego, niszczenie krajobrazu kulturowego (jego wartości); krajobraz harmonijny, krajobraz dysharmonijny

Treści – tematyka zajęć

1. Krajobraz kulturowy Murzynowa – różnicowanie jego elementów

- Czym jest krajobraz kulturowy? Różne ujęcia geograficzne (w tym humanistyczne).
- Rodzaje krajobrazów kulturowych, ich elementy; różnicowanie, cechy, wyróżniki i dominanty.

2. Zmiany w krajobrazie kulturowym wsi – kierunek zmian i ich ocena

- "Czytanie" krajobrazu kulturowego. Zmiany w krajobrazie kulturowym, ich uwarunkowania i skutki.
- Określenie kierunków/tendencji dalszych, przypuszczalnych zmian. Ich ocena z punktu widzenia tożsamości krajobrazu.

3. Ocena wartości krajobrazu kulturowego – jego dobra i piękna

- Wartości krajobrazu kulturowego, ich ocena oraz wpływ na dalsze kształtowanie krajobrazu.

Strategie: asocjacyjna, operacyjna, problemowa (poszukująca), eksponująca (waloryzująca)

Metody/techniki: mini-wykład, opowiadanie, pogadanka; obserwacje; praca z tekstem, praca z mapą, praca z fotografiami; szkice, rysunki, linia czasu, reportaż (fotoreportaż); plakat/poster

² zgodnie z Podstawą programową kształcenia ogólnego (PP) MEN, Szkoła podstawowa, Geografia, 2017 r.

Formy pracy: praca zespołowa, praca w grupach, praca indywidualna ucznia z osobą wspomagającą³, zajęcia terenowe, zajęcia kameralne

Środki dydaktyczne: mapa topograficzna w skali 1:10 000 okolic Murzynowa, mapy tematyczne, skala porostowa, przyrządy służące obserwacji (np. lornetki), fotografie, teksty geograficzne i literackie dotyczące krajobrazów kulturowych, szkice, rysunki krajobrazów kulturowych w Murzynowie, prezentacja ppt dot. wyróżników krajobrazu kulturowego (wiejskiego i rolniczego) wsi Murzynowo; przewodnik dla uczniów, materiały piśmiennicze

Warunki realizacji programu pt. Krajobrazy kulturowe nadwiślańskiej wsi; zróżnicowanie elementów krajobrazu, zmiany zachodzące w krajobrazie i ich ocena

- 1. Wariant zasadniczy** Zajęcia składają się z trzech części.
  - A. Wprowadzenie – ukierunkowanie uczniów na cele i efekty zajęć. Będzie miało miejsce w Mazowieckim Ośrodku Geograficznym (MOG).
  - B. Druga część zajęć (zajęcia terenowe) odbędzie się w okolicy MOG. W ich trakcie uczniowie będą prowadzili obserwacje, pomiary i będą wykonywać inne zaplanowane zadania związane z problematyką programów.
  - C. Trzecia część – w formie zajęć kameralnych – odbędzie się w pomieszczeniach MOG.

- 2. Wariant zajęć na „deszczową pogodę”:**

W przypadku niesprzyjających warunków atmosferycznych zajęcia będą odbywać się w pomieszczeniach Mazowieckiego Ośrodka Geograficznego (MOG) w formie zajęć kameralnych. Zrealizowane będą wtedy następujące zagadnienia: "Murzynowo dawniej i dziś; wartości przyrodnicze, kulturowe oraz turystyczne Murzynowa", poster lub plakat: "Zróżnicowanie i wartości przyrodniczo-kulturowe Murzynowa"; reportaż "Krajobraz kulturowy nadwiślańskiego Murzynowa" lub "Wizytówki krajobrazowe Murzynowa".

- 3. Wariant zajęć dla uczniów z niepełnosprawnością:**

Uczniowie, którzy nie będą mogli wyjść z grupą na zajęcia terenowe w pełnym zakresie, będą pracować indywidualnie z osobą wspomagającą. Praca z uczniem przeprowadzona będzie wówczas w formie zajęć kameralnych oraz zajęć w najbliższym otoczeniu Mazowieckiego Ośrodka Geograficznego (MOG). Te ostatnie będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych pomiarów i obserwacji koniecznych do uzyskania zaplanowanych efektów kształcenia.

Uczniowie będą realizowali analogiczne tematy, jak i pozostali uczniowie. Polecenia i pytania szczegółowe dostosowane będą do możliwości uczniów, tj. w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności.

³ w przypadku ucznia niepełnosprawnego